

Басюк Дарія Іванівна,

канд. пед.наук, доцент, зав кафедри
туристичного та готельного бізнесу
Національного університету харчових технологій

Примак Тетяна Юхимівна,

канд. фіз. - мат. наук, доцент кафедри
туристичного та готельного бізнесу
Національного університету харчових технологій

Басюк Дарья Ивановна

Примак Татьяна Ефимовна

Basuk Daria I.

Prymak Tatiana E.

**Дослідження чинників привабливості дестинації
винного туризму**

**Исследование факторов привлекательности дестинации
винного туризма**

**Studies destination attractiveness factors
wine tourism**

Анотація. У статті розглянуто критерії та показники привабливості дестинації винного туризму за базовими структурними компонентами такими як туристично - рекреаційні ресурси, туристична інфраструктура, супраструктура винного туризму, соціальне середовище. На матеріалах регіонів України проведено кореляційно-регресійний аналіз цих показників, встановлено найбільш значущі фактори, які впливають на розвиток центрів винного туризму.

Ключові слова: туристична дестинація, показники привабливості, кореляційно-регресійний аналіз.

Аннотация. В статье рассмотрены критерии и показатели привлекательности дестинации винного туризма по базовым структурными компонентам, а именно: туристско - рекреационные ресурсы, туристическая

инфраструктура, супраструктура винного туризму, соціальна среда. На матеріалах регіонів України проведено кореляційно - регресійний аналіз цих показателів, встановлено найбільш значимі фактори, які впливають на розвиток центрів винного туризму.

Ключевые слова: туристская дестинация, показатели привлекательности, корреляционно - регрессионный анализ.

Annotation:

Keywords:

Передмова (*Background*). Одним з перспективних напрямків розвитку ринку туристичних послуг є винний туризм – спеціалізований вид туризму, пов'язаний з ознайомленням з історією, технологією та культурою споживання алкогольних напоїв у певному регіоні та дегустацією алкогольних напоїв безпосередньо у виробника.

Розвиток винного туризму дозволяє значною мірою підтримати місцевих виробників винограду і винно - коньячної продукції, збільшити тривалість туристичного сезону у регіоні, підвищити туристичний імідж місцевості, збільшити кількість туристичних прибуттів, збагатити та диференціювати місцевий туристичний продукт за рахунок розробки винних екскурсій, дегустацій та презентацій, фестивалів, тощо. Досягнення позитивного результату в процесі розвитку винного туризму можливе лише за умови забезпечення ефективності використання туристично – рекреаційного, виробничого та інноваційного – інвестиційного потенціалу регіону, вчасному і якісному їх пристосуванні до обмеженості ресурсів та потреб місцевого населення, злагодженості в роботі суб'єктів підприємницької діяльності, органів влади та громадських інституцій. Тому виникає необхідність побудови моделі економіко - математичного оцінювання привабливості дестинацій винного туризму, основна мета якого поєднати оцінки за декількома підсистемами і вивести єдину інтегральну оцінку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологія оцінки розвитку туристичних територій та привабливості туристичних дестинацій розглядалась у наукових дослідженнях працях Зоріна І.В, Квартальнова В.А., Бейдика О.О., Данильчука В.Ф., Музиченко – Козловської О.В., Бовсуновської О.Я., Голубничої С.Н, Мельник О.В. та ін. Науковцями розроблено методики аналізу і оцінки окремих складових чи процесів у туризмі: природно - рекреаційних ресурсів, туристичної інфраструктури тощо. Також для оцінки туристичної привабливості та конкурентоспроможності території запропоновано методики комплексного аналізу показників що дають можливість визначити рівень туристичного потенціалу за ключовими аспектами. Разом з тим, у науковій літературі відсутня комплексна методика оцінки дестинації винного туризму.

Результати (Results). Процес розвитку винного туризму включає велику кількість окремих складових. Щоб управляти цим процесом, прогнозувати рівень розвитку спеціалізованого напряму туристичної діяльності та визначити умови для стабільного підвищення якості туристичного продукту, необхідно дослідити значну кількість чинників, які впливають на рівень привабливості певної території для туристів та визначити показники, за якими можна оцінювати його компоненти. Щоб врахувати усі чинники, пов'язані із специфікою формування винних турів та визначити рівень впливу кожного з них на можливість підвищення туристичної привабливості території, доцільно розробити методику переведення (конвертації) значної кількості окремих показників до одного чи невеликої кількості узагальнюючих показників. Ця методика повинна:

- відображати внутрішній взаємозв'язок показників, що характеризують процес формування туристичної привабливості території;
- охоплювати усі аспекти туристичної діяльності, тобто всесторонньо характеризувати процес підвищення туристичної привабливості території;
- послідовно переводити одні показники в інші;

- зводити сукупність окремих показників в один чи кілька узагальнюючих показників або інтегральний показник. [10].

Відповідно до методології оцінки туристичної привабливості території та структури дестинації винного туризму було виділено набір індикаторів для комплексної оцінки рівня розвитку дестинації та обґрунтованого вибору стратегії її подальшого розвитку. При розробці системи бралось до уваги, що така система чи узагальнюючий показник повинні бути зручними для практичного використання, тому при формуванні системи показників оцінювання туристичної привабливості території доцільно спиратися на діючу державну статистичну звітність, щоб було достатньо інформації та кількісне відображення параметрів не вимагало зміни системи показників [10]. Разом з тим, ми зважали на той факт, що державна статистична звітність не є досконалою, обґрунтований облік туристичних потоків у регіонах не здійснюється, достовірна статистична інформація щодо цілей туристичних подорожей, обсягу витрат туристів, тривалості їх перебування доступна лише за окремими вибірковими статистичними спостереженнями локального характеру.

Показник туристичної привабливості дестинацій є латентним, тобто таким, що не піддається безпосередньому вимірюванню. Для такого показника не існує об'єктивно обумовленої шкали. Тому узагальнюючим показником Y , за яким можна охарактеризувати рівень туристичної привабливості території, будемо вважати кількість туристів, що відвідали цей регіон, який прирівнюється до кількості розміщених у колективних засобах розміщування. Для дестинацій винного туризму можна вирахувати кількість винних туристів, що даними нашого маркетингового дослідження буде складати 10 – 11% загального туристичного потоку.

Базуючись на теоретичних підходах до оцінки туристичної привабливості дестинацій [6, с.262-263; 10, с. 220], та на вимогах до вибору показників оцінювання туристичної привабливості території для подальших розрахунків було обрано показники, які представлено у таблиці 1.

Критерії і показники привабливості дестинацій винного туризму

Компонент	Критерії	Показники
1	2	3
Супраструктура винного туризму	Розвиток виноградарсько-виноробного комплексу	Площа виноградних насаджень у плодородному віці, тис. Га Виробництво винограду, тис. тонн Фактичне виробництво винноматеріалів за регіонами, тис. дал
Туристично-рекреаційні ресурси		Площа земель об'єктів заповідного фонду, тис. Га Наявність подієвих ресурсів регіону Кількість найважливіших біосоціальних ресурсів
Інфраструктура туризму	Розвиток туристичної індустрії	Кількість суб'єктів туристичної діяльності (туроператори, турагенти, суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність) Доходи від надання туристичних послуг, тис. грн. (юридичні і фізичні особи)
	Інфраструктура гостинності	Кількість місць у колективних засобах розміщування Роздрібний товарооборот підприємств за видами економічної діяльності діяльність і забезпечення стравами і напоями, млн. грн.)
	Транспортна доступність	Щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям, тис. км на кв. км Щільність залізних колій загального користування, тис. км на кв. км
Соціальне середовище	Якість життя населення	Наявний дохід населення у розрахунку на одну особу, грн. на рік

Як видно з таблиці, ми врахували основні структурні компоненти дестинацій винного туризму. Деякі фактори були виключені як сильно корелюючі між собою (наприклад, чисельність колективних закладів розміщення у регіоні та кількість місць у колективних засобах

розміщування, роздрібний товарооборот підприємств за видами економічної діяльності (діяльність і забезпечення стравами і напоями) та кількість посадкових місць у закладах ресторанного господарства, тощо.

З допомогою встановленої системи показників оцінювання туристичної привабливості території отримуємо можливість виконати такі завдання дослідження: кількісно і якісно оцінювати рівень розвитку туристичної індустрії в країні та у регіонах; висвітлювати причинно-наслідкові зв'язки в процесі визначення рівня туристичної привабливості території; виявляти чинники, які впливають на розвиток туристичної діяльності, в тому числі ті з них, що справляють визначальний вплив на туристичну привабливість території; можливості передбачення зміни туристичної активності внаслідок впливу основних чинників та прийняття на їх основі оптимальних управлінських рішень [10].

Для проведення економіко-математичного оцінювання були включені регіони, що відзначаються пріоритетним розвитком виноградарсько-виноробного комплексу згідно з державною статистичною звітністю, а саме Закарпатська, Запорізька, Миколаївська, Одеська, Херсонська області. Міста Київ та Львів (у складі Львівської області) були включені з огляду на пріоритетний розвиток туризму та наявність туристично-рекреаційних ресурсів та супраструктури винного туризму [7;8;9;11]. Донецька область, Автономна республіка Крим та м. Севастополь є невід'ємною частиною української економіки, не зважаючи на політичні проблеми – тимчасову окупацію та незаконну анексію.

Для виконання поставлених завдань було систематизовано вихідні дані за вказаними регіонами України, що були прийняті як сукупність спостережень та які характеризують ці регіони за кількісними (статистичними) показниками ($x_1 - x_{11}$). Також було використано дослідження Бейдика О.О. щодо оцінки кількісних показників найбільш визначних біосоціальних та подієвих ресурсів [3].

Завдання нашого дослідження полягає у побудові математично-статистичної моделі зв'язку визначених чинників та результуючої ознаки і, як наслідок, у наданні рекомендацій з побудови узагальнюючого показника Y .

Таке завдання найчастіше вирішується методами кореляційного і регресійного аналізу. Для достовірного відображення об'єктивно існуючих в економіці процесів необхідно виявити суттєві взаємозв'язки а також дати їм кількісну оцінку. Цей підхід вимагає встановлення причинних залежностей. Під причинного залежністю розуміється такий зв'язок між процесами, коли зміна одного з них є наслідком зміни іншого.

Основними завданнями кореляційного аналізу є оцінка сили зв'язку та перевірка статистичних гіпотез про наявність і силу кореляційної зв'язку. Не всі фактори, що впливають на економічні процеси, є випадковими величинами, тому при аналізі економічних явищ звичайно розглядають зв'язок між випадковими і не випадковими величинами методом регресійного аналізу.

Формально кореляційний модель взаємозв'язку системи випадкових величин може бути представлена в наступному вигляді:

$$Y = f(X_1, X_2, \dots, X_k) \quad (4.1),$$

де X_i - набір випадкових величин, що впливають на досліджувані випадкові величини.

Схема, яка відображає зв'язок між результуючим показником рівня туристичної привабливості території та чинниками, які на нього впливають, може бути представлена у вигляді формули, що відображає лінійну економетричну модель:

$$Y = b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + \dots + b_{11}X_{11}, \quad (4.2) \quad [236]$$

де

Y - результуюча ознака;

$X_1 - X_{11}$ - факторні ознаки;

b_1, \dots, b_{11} - параметри функції зв'язку (невідомі коефіцієнти).

Здійснюємо економіко-математичне оцінювання і визначаємо форму зв'язку (з допомогою побудови регресійного рівняння) показника "туристична привабливість території" (Y) з чинниками, що на цей показник впливають.

Визначення щільності зв'язку між факторними ознаками та туристичною привабливістю DESTИНАЦІЙ винного туризму було здійснено у три етапи шляхом розрахунку коефіцієнтів множинної регресії та відсіювання показників, які неістотно впливають на формування привабливості DESTИНАЦІЙ винного туризму.

При цьому ми виходили з того, що незначний зв'язок характеризується коефіцієнтом кореляції від $\pm 0,16$ до $\pm 0,20$, слабкий — від $\pm 0,21$ до $\pm 0,30$, помірний — від $\pm 0,31$ до $\pm 0,40$, середньої сили — від $\pm 0,41$ до $\pm 0,60$, суттєвий — від $\pm 0,61$ до $\pm 0,80$, дуже суттєвий — від $\pm 0,81$ до $\pm 0,90$, визначальний вплив — від $\pm 0,91$ до $\pm 1,0$.

На першому етапі було встановлено що найбільш слабкий зв'язок між привабливістю DESTИНАЦІЙ та показником наявного доходу населення у розрахунку на одну особу (фактор X_4). виявлений слабкий вплив цього чинника на результуючий показник дозволяє виключити його з моделі та перейти до другого етапу побудови економетричної моделі.

На другому етапі методами кореляційного аналізу було виділено три найбільш впливові фактори – це кількість суб'єктів туристичної діяльності (туроператори, турагенти, суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність) (фактор X_1), кількість найважливіших біосоціальних ресурсів (фактор X_2), наявність подієвих ресурсів регіону (фактор X_3) (див табл. 3).

На третьому етапі методом регресійного аналізу при порівнянні впливовості виділених трьох показників ми встановили, що найбільш значимими параметрами формування привабливості туристичної DESTИНАЦІЙ є кількість суб'єктів туристичної діяльності та наявність подієвих ресурсів регіону, а показник кількості найважливіших біосоціальних ресурсів виявив слабкий кореляційний зв'язок . Дана модель виду

$$Y=39562,16 +829,63*X_1 +5869,16*X_3$$

була перевірена (див табл.4), що підтвердило задовільну регресійну статистику. Розрахунок значимості коефіцієнта кореляції за допомогою t -критерію дає експериментальний показник t -критерію 28,24, що є більшим критичного показника 2,31 з рівнем значимості $\alpha = 0,05$. Таким чином, визначений коефіцієнт кореляції є значимим з надійністю не менше ніж 95%. Отже, залежність від показників X_1 та X_3 є визначальною (значимість параметрів згідно t -критерію Стьюдента складає 3,37 та 2,46 відповідно), що підтверджує, що дані фактори прямо та об'єктивно впливають на результат, а побудована модель є адекватною.

Дисперсійний аналіз показує адекватність моделі за критерієм Фішера, який у нашому випадку складає 354,34, що значно перевищує критичний показник 5,32.

Висновки (Conclusion). Таким чином, при збільшенні кількості суб'єктів туристичної діяльності привабливість дестинацій, а саме кількість туристів, що відвідують її протягом року зростає (при появі 1 суб'єкта - в середньому на 830 осіб). Визначальною мірою на привабливість дестинацій впливають подієві ресурси – організація фестивалів, форумів, виставок та інших масових видовищ (при організації 1 події - в середньому на 5870 осіб.).

Проведене дослідження дає підстави для розробки ефективної стратегії розвитку туристичної галузі в регіонах та прийняття оптимальних управлінських рішень для формування центрів винного туризму.

Література:

1. Актуальні проблеми управління виноградно – виноробним комплексом: монографія / І.М.Бабич, Д.І.Басюк, М.В.Білько та ін.. :За заг. ред. Шияна П.Л., Басюк Д.І. Видавець ПП Д.Г.Зволейко, 2014. – 252с.
2. Бейдик О. О. Методологія та методика аналізу рекреаційно-туристських ресурсів України : автореф. дис. ... д-ра геогр. наук : спец.

11.00.02 «Економічна та соціальна географія» / Бейдик Олександр Олександрович ; КНУ ім. Т. Шевченка. – К., 2004. – 36 с.

3. Бейдик О. О. Рекреаційні ресурси України. Навчальний посібник. К.:Альтпрес, 2011. – 462с.

4. Винний туризм: підручник для студентів ВНЗ/ Іванов С.В., Домарецький В.О., Басюк Д.І. та ін.. – Кам'янець – Подільський: ФОП Сисин О.В., 2012, - 472с.

5. Данильчук В.Ф., Алейникова Г.М., Босуновская А.Я., Голубничая С.Н. Методология оценки рекреационных территорий: Монография. – Донецк: ДИТБ, 2003. – 197 с.

6. Мельник О.В. Природно-рекреаційний потенціал у процесі моделювання оцінки рівня туристичної привабливості території / О.В.Мельник // Соціально-економічні дослідження в перехідний ' період. Природно-ресурсний потенціал в системі просторового розвитку. - Збірник наук, праць. - Вип. 2 (XLVI): НАН України, Інститут регіональних досліджень. Ред.-кол.: відп. ред. академік НАН України М.І.Долішній. -Львів, 2004. - С 259-265.

7. Мережа закладів ресторанного господарства у 2013 році. Оприлюднення експрес-випусків Держстату у 2014 році [Електронний ресурс] // Державна служба Статистики України : офіційний веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова : укр.

8. Мережа колективних засобів розміщування у 2013 році. Оприлюднення експрес-випусків Держстату у 2014 році [Електронний ресурс] // Державна служба Статистики України : офіційний веб-сайт : офіційний веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова : укр. – Останнє поновлення: 04.11.2014

9. Мережа суб'єктів туристичної діяльності у 2013 році. Оприлюднення експрес-випусків Держстату у 2014 році [Електронний ресурс] // Державна служба Статистики України : офіційний веб-сайт. – Режим доступу :

<http://www.ukrstat.gov.ua/>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова : укр. –

Останнє поновлення: 04.11.2014

10. Музиченко - Козловська О.В. Економічне оцінювання туристичної привабливості території : монографія / О.В. Музиченко - Козловська - Львів: Новий Світ-2000, 2012. - 176 с.

11. Регіони України. Статистичний збірник 2013. [Електроний ресурс]. –

Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm/, вільний.

– Мова : укр.